

Mal for transkribering fra moderne persisk og dari til norsk

فارسی و دری - نروژی

Innledning

Denne malen skal i hovedsak gjelde for transkribering av steds- og personnavn fra moderne persisk og dari til norsk.

Persisk (farsi) og dari, samt tajiki, er tre meget nært beslektede språk som tilhører den indo-iranske grenen av den indoeuropeiske språkfamilien. Det snakkes i dag varianter av disse språkene i henholdsvis Iran, Afghanistan og Tajikistan, samt som uoffisielt språk i nærliggende geografiske områder og i den persiskspråklige diaspora. Disse variantene har en lang tradisjon i store deler av det nære Østen og Sentral-Asia, og har satt dype spor i alle regionens språk. De har også tilført et stort antall låneord til andre store språkgrupper.

Persisk som regionalt språk har gjennomgått få grunnleggende forandringer gjennom det siste årtusenet. Det språk som ble brukt i klassisk persisk litteratur fra slutten av det første årtusenet etter vår tidsregning og fremover ligger derfor nært opp til de moderne språkvariantene. Likevel forekommer større og mindre forskjeller i skrive- og uttrykksmåte mellom tidligere former for persisk og de språkvariantene som i dag snakkes i de respektive geografiske områdene. Denne malen skal derfor kun benyttes for persisk og dari slik det skrives i dag.

Persisk og dari benytter seg av en modifisert form av det arabiske alfabetet samt ikke-alfabetiske arabiske skrifttegn. Unntaket er Tajikistan, hvor det offisielle skriftspråket er tajiki skrevet med det kyrilliske alfabetet. Alfabetet er supplert med fire bokstaver som ikke finnes i arabisk, mens en del ikke-alfabetiske tegn som er vanlige i arabisk sjelden eller aldri benyttes i persisk eller dari.

Malen er utarbeidet av

Generelle prinsipper

Transkribering av persisk og dari til det latinske alfabetet gjengis ofte på en tilfeldig og lite konsekvent måte. Denne malen er ment å skulle innføre noen enkle prinsipper som skal være greie å gjennomføre i praksis når en skal gjengi ord og navn fra persisk og dari i norsk sammenheng.

I motsetning til de fleste vesteuropeiske språk har persisk og dari et én-til-én-forhold mellom skrifttegn og lyder. I tekster på persisk brukes dermed ikke kombinasjoner av skrifttegn for å få frem én lyd. Som nevnt skrives moderne persisk og dari vanligvis med en modifisert variant av det arabiske alfabetet, med tidvis annen uttale enn på arabisk og med fire ekstra bokstaver. Uttalen av enkelte skrifttegn varierer regionalt, men denne variasjonen blir normalt ikke markert i skriftbildet, på samme måte som at *r* skrives *r* på norsk selv om noen av oss skarrer og andre ikke.

De latinske bokstavene som skal benyttes i transkribering fra persisk og dari til norsk er alle tilgjengelige på et vanlig norsk tastatur. For å få en transkribering som kan brukes med et

standard norsk tegnsett benyttes ikke diakritiske tegn eller bokstaver som er fremmede for det norske alfabetet.

Det er en forutsetning at de personnavnene malen produserer er gjenkjennelige for dem det angår. Dette hensynet tilsier at man må unngå særnordiske stavemåter – både hva gjelder vokaler og frikativer. Det hensynet at navnene i sin norske transkriberte form i prinsippet skal kunne være gjenkjennelige for våre europeiske samarbeidspartnere og også for søkerens hjemlands myndigheter trekker her i samme retning. Samtidig er det viktig at navnene malen produserer fungerer så godt som mulig i det norske språksamfunnet.

Mer avansert transkribering følger et reversibelt system. Det vil si at hvert enkelt skrifttegn som transkriberes skal kunne transkriberes tilbake til originalskriften uten endringer. Derfor må det latinske tegnsettet utvides med ulike diakritiske tegn for å markere eksakt hvilket arabisk skrifttegn det refereres til. Denne malen er imidlertid et verktøy for norsk forvaltning til bruk for transkribering fra persisk og dari til norsk, altså kun én vei. I denne sammenheng er det derfor ikke problematisk å transkribere uten slike tegn.

Konsonanter

Flere av konsonantene i persisk og dari uttales likt. Derfor transkriberes disse med én og samme latinske bokstav ved transkribering til norsk:

Persiske skrifttegn som gjengis med én og samme bokstav i latinsk skrift:

t	ت og ط
s	ث , س og ص
z	ذ , ز , ض og ظ

Noen bokstaver i persisk og dari gjengis på norsk med en kombinasjon av to bokstaver i latinsk skrift, hvor den andre alltid er *h* (med unntak av diftongene *ou* i persisk og *au* i dari). For å gjengi ش brukes dermed *sh*, som også finnes i en rekke lånord i norsk (*sherry*, *shipping*, *shoppe*, *shorts*, *show*). Ellers uttales *kh* som i tysk *ach*, *gh* som en skarre-*r*, *ch* som i spansk *mucho* og *zh* som i den franske uttalen av navnet *Jean*.

For *sh* og *zh* blir dermed forholdet mellom de ustemte *s* og *sh* tilsvarende forholdet mellom de stemte *z* og *zh*. For *kh* og *gh* blir forholdet mellom de ustemte *k* og *kh* tilsvarende forholdet mellom de stemte *g* og *gh*.

Persiske skrifttegn som gjengis med to bokstaver i latinsk skrift:

sh	ش
zh	ژ
kh	خ
gh	غ
ch	چ
ou /au (kun der و uttales som del av en diftong)	و

I transkribering av persisk og dari (som ved arabisk og kurdisk) er *j* valgt for å gjengi ج. *J* er allerede etablert med denne uttalen i flere lånord i norsk, slik som *jeans* og *jersey* fra engelsk og *jihad* fra arabisk.

Verdt å nevne er også hvordan persisk og dari, og også andre språk som skrives med arabiske skriftegn, benytter seg av dobbel konsonant. Praksisen skiller seg fra språk som benytter latinske skriftegn ved at i stedet for å skrive to konsonanter etter hverandre benyttes tegnet *ˆ* (*tashdid*) over den bokstaven som skal uttales som dobbel konsonant. Som eksempel kan man nevne navn og ord som عبد الله (Abdollah), محمد (Mohammad), ارّه (arre) og محرم (moharram). Følgelig skal bokstaver som har *tashdid* transkriberes som dobbel konsonant, med unntak av *sh*, *zh*, *kh*, *gh* og *ch* – altså konsonantene som allerede transkriberes med to tegn på norsk. Som med de korte vokalene og andre diakritiske tegn utelates *tashdid* ofte fra skriftbildet. I de fleste tilfeller må den som transkriberer derfor vite hvilke navn og ord som skal ha dobbel konsonant på norsk.

Vokaler

Når det gjelder vokalene skiller man i persisk og dari mellom lange og korte vokaler. De korte vokalene *a*, *e* og *o* markeres sjelden i skriftspråket, mens de lange vokalene *a*, *u* og *i* har egne bokstaver. Transkribering etter denne malen skiller ikke mellom kort og lang *a*.

I moderne norsk benytter man seg ikke av dobbel vokal. Følgelig kan ikke lange vokaler uttrykkes med dobling av samme vokal. Som et eksempel kan man nevne navnene نور, som ofte sees skrevet Noor, men som i transkribering til norsk blir til Nur, og فرنوش, som ofte sees skrevet som Farnoosh, men som på norsk blir til Farnush.

Egennavn

Ved transkribering av egennavn fra persisk og dari ser man stor variasjon, spesielt der hvor navn med arabisk opprinnelse benyttes.

Arabiske fornavn som består av to ledd, og hvor det andre leddet innledes med den arabiske bestemte artikkel, transkriberes i ett for å vise at det dreier seg om ett enkelt navn. Eksempler på slike er جمال الدين (Jamaloddin), عبد الكريم (Abdolkarim), عبد الله (Abdollah) og روح الله (Ruhollah). De fleste andre fornavn regnes å være selvstendige og skilles i transkribering. Eksempler på slike er محمد علي (Mohammad Ali), حميد رضا (Hamid Reza) og سيد احمد (Seyyed¹ Ahmad). Unntak er der hvor disse ”selvstendige” navnene skrives i ett ord, slik som حسنعلی (Hassanali), og i enkelte tilfeller hvor bæreren av navnet selv understreker at de to navnene er uadskillelige.

Ved transkribering av etternavn skal føringslinjen være at så fremt det ikke er helt tydelig at personen har to etternavn, for eksempel at hun eller han har tatt navnet til både mor og far, skrives etternavnet i ett ord. Noen eksempler er: احمدی نژاد (Ahmadinezhad), علی پور (Alipour), علی زاده (Alizade) og نیازفر (Niazfar).

I opplesning av iranske fornavn og etternavn bindes disse i de fleste tilfeller sammen med suffikset *-e* /*-ye*. Dette skal ikke overføres til transkribering, og for eksempel navnet داریوش هوشمند skal bli til Dariush Hushmand, og ikke Dariush-e Hushmand.

---

¹ Seyyed er en tittel som viser at familien er etterkommere av profeten Mohammad. Denne brukes aktivt som første del av navn også i identitetspapirer. Feminin form er Seyyede (سیده).

I de persiskspråklige landene forekommer det ofte at man bruker navn som verken er av persisk eller arabisk opprinnelse. Navn som er særegne for språklige minoriteter skal i utgangspunktet transkriberes fra den formen som er registrert av hjemlandets myndigheter. Navn med opprinnelse i europeiske språk bør imidlertid følge ortografi i det europeiske språket det er lånt fra – altså blir for eksempel جورج transkribert *George* og ikke *Jurj*.

For stedsnavn som har fått en etablert skrivemåte i norsk, sidestilles denne med den skrivemåten som følger av denne malen. For eksempel kan تهران på norsk skrives både Teheran og Tehran, افغانستان både Afghanistan og Afghanestan, og قندهار både Kandahar og Qandahar. Der det ikke finnes en etablert form på norsk benyttes denne malens transkriberingsregler.

Mal for transkribering

Alfabetet

Norsk skrifttegn	Eksempel		Persisk / dari skrifttegn
a	Arash	آرش	آ
b	bandar	بندر	ب
p	Pegah	پگاه	پ
t	tanbal	تنبل	ت
s	servat	ثروت	ث
j	jigh	جیغ	ج
ch	chin	چین	چ
h	Hamed	حامد	ح
kh	khareji	خارجی	خ
d	dakhel	داخل	د
z	zokur	ذکور	ذ
r	rast	راست	ر
z	ziba	زیبا	ز
zh	Zhila	ژیلا	ژ
s	sib	سیب	س
sh	sharbat	شربت	ش
s	sobh	صبح	ص
z	zarur	ضرور	ض
t	talab	طلب	ط
z	zolm	ظلم	ظ
Markeres ikke	arabi	عربی	ع
gh	gharib	غریب	غ
f	farsi	فارسی	ف
q	Qader	قادر	ق
k	karam	کرم	ک
g	gav	گاو	گ
l	Lahijan	لاهیجان	ل
m	morgh	مرغ	م
n	Negar	نگار	ن

V – når første eller siste bokstav i et ord, i midten av et ord der bokstaven etter er en vokal	vakonesh gav hava	واکنش گاو هوا		
W – når andre bokstav i et ord, mellom خ og vokal	khwahesh (stum w i persisk)	خواهش	و	
u – når bokstaven før er en konsonant	khuk	خوک		و
ou/au – kun når و er en tydelig diftong	fouri (persisk) / fauri (dari)	فوری / فُوری		
u – når sammenfallende med /i starten av et ord og etterfulgt av konsonant	u (han/hun)	او	او	
o – i enkelte korte ord	to (tu i dari)	تو	و	
h – når første bokstav i et ord, når inni et ord, eller når påfølgende en vokal i slutten av ord	Hanie mehman kargah	هانیه مهمان کارگاه	ه, ه, ه, ه	ه
e – når siste bokstav i et ord etter konsonant ²	juje	جوجه	ه, ه	
a – når siste bokstav i enkelte ord med kort a ³	na	نه	ه	
y – når første bokstav i et ord og når mellom to vokaler	Yunan seyyed/ayine	یونان سید / آینه	ی	
i – når etterfulgt av konsonant og når i slutten av et ord	kelisa vatani	کلیسا وطنی	ی	ی
i – i starten av ord	istadan	ایستادن	ای	
a – når siste bokstav i enkelte arabiske ord	Mosa	موسی	ی	

Andre skrifttegn

Norsk skrifttegn	Eksempel		علامت فارسی / دری
a	bad	بد / بَد	ـَ
e	fekr	فکر / فِکَر	ـِ
o	posht	پشت / پُشت	ـُ
- ye – når over ه / ه	khane-ye	خانه	ه
Markeres ikke inne i ord	motaassef	متأسف	ـِ
Dobbel konsonant	Mohammad	محمد / محمد	ـِ
Markeres ikke	kerm	کرم / کَرَم	ـِ
-an	zaheran	ظاهراً	ـِ / ـِ

² Der hvor ه / ه etterfølger konsonant i slutten av ordet er ه / ه stum og i transkribering velger man å utelate bokstaven h og den siste bokstav i ordet blir således den korte vokalen e.

³ Der hvor ه / ه etterfølger konsonant i slutten av ordet er ه / ه stum og i transkribering velger man å utelate bokstaven h og den siste bokstav i ordet blir således den korte vokalen a.